

Т.М.Онопрієнко, М.О. Вербицький
Житомир

ТРОПЕЇЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ХАРАКТЕРОЛОГІЧНИХ КОНЦЕПТІВ У ПРОЗІ

ДЖ. ФАУЛЗА

На сучасному етапі розвитку філологічної науки проблема адекватного розуміння художнього тексту стає однією з найбільш нагальних. Саме розуміння форм та авторської ідеї у художньому творі дозволяє правильно інтерпретувати та аналізувати лексику, якою послуговується автор.

Стаття присвячена когнітивно-прагматичному аналізу образних засобів актуалізації характерологічних концептів у прозі видатного англійського письменника Джона Фаулза.

Творчість Джона Фаулза є настільки глибокою та різноплановою, що й досі слугує джерелом для нових досліджень, незважаючи на вже існуючі наукові розвідки. Значна частина робіт, в яких досліджується творчий доробок Дж. Фаулза, виконана в галузі літературознавства (Кабанова І.В. [4], Пірузян А.А. [7], Горобченко І.В. [2], Лобкова Н.В. [6], Тимофєєв В.Г. [8]). У лінгвістичному аспекті деякі прозові твори Дж. Фаулза використовувалися в якості матеріалу для вивчення проблеми формування підтексту (Шпіньов І.С. [9]), правил семантичного виводу (Антипенко О.М. [1]), поліфонії (Дьоміна О.А. [3]).

Незважаючи на досить велику кількість наукових розвідок з дослідження ідіостильових особливостей прози Дж. Фаулза (див. праці Шпіньова І.С. [9], Антипенка Є.М. [1], Лобкової Н.В. [6] та ін.), досі не було здійснено спроби системного опису та аналізу тропеїчних засобів як характерної риси ідіостилю письменника, вивчення якої дає змогу цілісно осягнути та охарактеризувати індивідуально-авторське концептуальне сприйняття дійсності. Актуальним видається розгляд стилістичних особливостей утворення та функціонування авторських образних засобів, що дозволяє уточнити передумови і причини їх появи та дослідити їх роль у вербалізації концептуальної картини письменника.

Мета статті полягає в ідентифікації та систематизації авторських тропеїчних засобів вербалізації характерологічних складових концептуального поля ЛЮДИНА на матеріалі романів Джона Фаулза «Жінка французького лейтенанта» та «Маг».

У когнітивній лінгвістиці першорядне значення приділяється вивченню природи концепту. Дати чітке пояснення концепту надзвичайно складно, і найчастіше він залишається невизначуваним і сприймається інтуїтивно. Більшість науковців поділяють думку О.С. Кубрякової, яка визначає концепт як «одиночку свідомості та інформаційної структури, що відображає людський досвід»; а також як «оперативну одиницю пам'яті, всієї картини світу, квант знання» [6, с. 36]. Картина світу в художньому тексті створюється мовними засобами, вона відтворює індивідуальну картину в свідомості письменника і втілюється у відборі елементів змісту художнього твору, у відборі мовних засобів, в індивідуальному використанні образних засобів. Художня картина світу характеризується концептами, які притаманні авторському сприйняттю тексту.

В нашому дослідженні концепт сприймається як ієрархічно організована сукупність асоціативно-семантичних одиниць в художній картині світу автора, що знаходить втілення в образній системі персонажів та відображається в авторських мовних засобах.

Аналіз відібраних нами образних засобів у прозових творах Дж. Фаулза дозволяє зробити висновок про те, що вони охоплюють три концептуальні макрополя: концептуальне макрополе ЛЮДИНА (PERSON), концептуальне макрополе СВІТ (THE WORLD), концептуальне макрополе МИСТЕЦТВО (THE ART). Слід зазначити, кожне поле має власну структуру та складається з дрібніших концептуальних полів.

Розглянемо більш детально особливості образних засобів вербалізації складових концептуального поля ЛЮДИНА.

У центрі кожного твору Дж. Фаулза – людська особистість, її внутрішній світ, психологія, думки і почуття, кризи і зміни. Саме

тому більше половини всіх тропеїчних засобів у творах Дж. Фаулза мають в якості референта персонажів цих творів людей взагалі, їх окремі групи або реальних осіб, різні абстрактні поняття, пов'язані з міжособистісними відносинами, інтелектуальною та духовною діяльністю людини, її моральними якостями.

В якості агентів образних засобів, які реалізують характерологічні концепти, які в свою чергу утворюють концептуальні мікрополя макрополя ЛЮДИНА у прозі Дж. Фаулза, можуть бути тварини, рослини, елементи неживої природи, артефакти, міфічні істоти, їжа тощо. Так, зооморфна образність у Дж. Фаулза має не лише типовий для таких образів пейоративний характер, вона більш складна і неоднозначна. Наприклад, найменування тварин – традиційних потенційних жертв хижаків або людини, відданих слуг – використовуються як агенти образних вербалізацій характерологічних концептів, мета яких – викликати в читача скоріше почуття жалю і симпатії до персонажа, ніж презирство. Яскравим прикладом тому є образна характеристика Джорджо з роману «Маг» (за допомогою *метафори*, *epitетів* та *порівняння*), самотньої і бездомної людини, чия коротка присутність в житті головного героя допомагає йому знову знайти себе в реальному світі після подій на грецькому острові: : "*innocent puppy grin*", "*she sat puppy-slumped*", "*She was always equable, grateful for the smallest bone, like an old mongrel; patient, unoffended, casual*" [11, с. 647]; "*Jojo, the last person in the world I had wanted to hurt. It was as if I had kicked a starving mongrel in its poor little ribs*" [11, с. 654].

Уподібнення людини тварині часто носить нейтральний і меліоративний характер - "*the goldfinch was given an instant liberty*" - про служницю Мері, веселу добру дівчину [10, с. 69]. Навіть такі найменування людини як, наприклад, "*monkey*" або "*wild animal*", які поза контекстом в деякій мірі володіють негативною конотацією, будучи агентами тропеїчних засобів, реалізують такі компоненти концептуальних мікрополів, як «чуйність», «жвавість», «інтуїція», «розум», «незалежність»: "*There was a wild animal in*

her, but a true wild animal, intensely suspicious of wrong moves, of too obvious attempts to tame" [11, c. 374].

Результати нашого дослідження доводять той факт, що різноманітні образні засоби вербалізації характерологічних концептуальних мікрополів макрополя ЛЮДИНА відображають особливості світосприйняття Джона Фаулза, є тими чинниками, які дають змогу читачам осягнути філософський і психологічний сенс його творчого доробку, сприяють кращому розумінню мовної та концептуальної картини автора та глибокому проникненню в авторське світосприйняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антипенко Е.М. Правила семантического вывода в текстах художественной литературы: на материале романов Дж. Фаулза «Коллекционер», «Маг», «Женщина французского лейтенанта»: Дис. канд. филол. наук. – М., 2000. – 196 с.
2. Горобченко И.В. Романы Джона Фаулза: творческая эволюция. Дис. канд. фил. наук. – М., 1996. – 184 с.
3. Демина Е.А. Специфика организации темпорального пространства полифонического текста. Автореферат дис. канд. филол. наук. Барнаул, 2003. – 18 с.
4. Кабанова И.В. Тема художника и художественного творчества в английском романе 60-70-х гг.: (Дж. Фаулз, Б.С. Джонсон). Дис. канд. филол. наук. – М., 1986. – 244 с.
5. Кубрякова Е.С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика – психология – когнитивная наука // ВЯ. –1994. – № 4. – С. 34-46.
6. Лобкова Н.В. Взаимодействие языков искусств в творчестве Дж. Фаулза. Дис. канд. филол. наук. – Н. Новгород, 2001. – 174 с.
7. Пирузян А.А. Проза Джона Фаулза: (Эстетические принципы и их художественное воплощение). Дис. канд. филол. наук. – М., 1992. – 203 с.
8. Тимофеев В.Г. Философская дидактика Дж. Фаулза: о методах и технологии воздействия на читательское сознание. Дис. ... канд. филол. наук. – СПб., 1998, – 179 с.

9. Шпинев И.С. Языковые факторы формирования подтекста в англоязычной художественной речи.: (на материале романов Джона Фаулза). Дис. канд. филол. наук. – Львов, 1986. – 208 с.
10. Fowles J. *French Lieutenant's Woman*. 1970. – 200 p. Режим доступа:
http://gigy.weebly.com/uploads/5/9/4/4/5944278/john_fowles_the_french_lieutenants_woman.
11. Fowles J. *The Magus*. 1965. – 273 p. Режим доступа:
<http://kickass.to/the-magus-by-john-fowles-pdf-epub-mobi-mu-t7089096.html>.